

Валентина ПЛІТКО

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 9 КЛАСІ

Тема. Складні речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку, розділові знаки в них (на словесному матеріалі творів Т.Г.Шевченка).

Мета: узагальнити знання про складне речення з різними видами зв'язку, розділові знаки в них, стилістичне вживання; розвивати вміння й навички працювати з текстом, досліджувати його, знаходити речення з різними видами зв'язку, будувати схеми, пояснювати розділові знаки, робити висновки; виховувати культуру усного й писемного мовлення.

Тип уроку: урок узагальнення й систематизації знань.

Форма уроку: робота в групах.

Обладнання: підручники, твори Т.Г. Шевченка, демонстраційні засоби (екран телевізора, ноутбук).

Перебіг уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація знань про різні види зв'язку в складних реченнях, розділові знаки.

1. Теоретичний диктант.

– За допомогою чого поєднуються частини складносурядного речення? /Інтонації, сполучників сурядності/.

– За допомогою чого поєднуються частини складнопідрядного речення? /Інтонації, сполучників підрядності/.

– У якому реченні розділові знаки залежать від смислових зв'язків між частинами? / БСР/.

– Який розділовий знак ставиться, якщо між частинами БСР існують однорідні відношення? /Кома/.

– Який розділовий знак ставиться у БСР, якщо між частинами причинно-наслідковий зв'язок? /Тире/.

– Який розділовий знак потрібно ставити, якщо в БСР друга частина пояснює, доповнює першу? /Двокрапка/.

– Які зв'язки можуть бути в складних реченнях з різними видами зв'язку? / Сполучниковий сурядний або підрядний, безсполучниковий/.

2. Показати на дошці схематично, які

розділові знаки можна поставити в БСР і пояснити інтонацію.

БСР

, ;	—	:
Одночасність,	зіставлення,	доповнення, розкриття
послідовність	протиставлення,	змісту,
	наслідок, висновок	причина

III. Повідомлення теми, мети.

1. Робота в групах. Лінгвістичне дослідження тексту поеми Т.Г.Шевченка «Сон».

1) Знайти речення з різними видами зв'язку:

Група 1. У «Вступі» знайти речення із сполучниковим сурядним, підрядним і безсполучниковим зв'язком.

Група 2. У першій подорожі ліричного героя знайти речення із сполучниковим сурядним, підрядним, безсполучниковим зв'язком.

Завдання для обох груп: визначити граматичні основи, межі речень, засоби зв'язку, пояснити розділові знаки, накреслити схеми. Під час перевірки кожна група перевіряє правильність виконання іншої.

2) Зіставити тексти в підручнику-хрестоматії та книзі «Кобзар» (початок поеми «Сон») Знайти невідповідність у розділових знаках. Пояснити, у якому варіанті поставлені розділові знаки за правилами. Чому існує розбіжність? (Діти пояснюють про існування авторських розділових знаків).

3) Знайти в тексті речення за схемою, пояснити розділові знаки, прочитати інтонаційно правильно. Чи всі розділові знаки вмотивовані? (Можна взяти будь-який уривок з поеми).

IV. Підсумок.

Дати відповіді на запитання (на екрані).

1. Яку роль виконують у тексті складні речення з різними видами зв'язку?

2. У яких стилях найчастіше зустрічаються?

У. Домашнє завдання: виписати з поеми Т. Шевченка «І мертвим, і живим...» речення з різними видами зв'язку і зробити синтаксичний розбір.

10 клас.

Тема. Безсполучникові складні речення. Стилiстичнi функцiї.

Мета: повторити вiдомостi про безсполучниковi складнi речення, смисловi зв'язки в них мiж простими реченнями, iнтонацию та роздiловi знаки; дослідити стилістичні функції безсполучникових речень безпосередньо в текстах; розвивати вміння визначати цей тип речень, пояснювати роздiловi знаки, правильно iнтонувати, висловлюватися в науковому стилі.

Обладнання: елементи таблиці «Смисловi зв'язки в безсполучниковому реченні», тексти: Т. Шевченко. Балада «Причинна»; С. Васильченко «В бур'янах» (опис хати); І. Дзюба. Портрет Шевченка, iлюстрацiя хати.

Довiдкова лiтература про стилі:

О. Олійник. Українська мова 10-11 клас. – К.: «Вікторія», 2003р. – С. 396-399.

М.І. Пентелюк. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994р. – С. 206-210.

О.Д. Пономарів. Стилiстика сучасної української мови. – К.: 1993р. – С. 178-187.

Тип уроку: урок-дослідження, робота в групах.

Усі ми любимо нашу співучу та дзвінку українську мову.

П.Тичина

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Лексико-лінгвістична хвилинка
(Закінчити визначення)

1. 1) Синтаксис – це наука про... (стилі та стилістичні засоби мови).

2) Стилiстика – це наука про... (будову, зміст словосполучень, речень, їх зв'язки).

3) Стилiстичний синтаксис – це стилістичні можливості вживання певних речень... (у певних стилях).

2. Укладіть словничок з теми «Стилiстичний синтаксис» і поясніть значення цих слів. (Дати визначення словосполучень і речень)

III. Завдання уроку.

1. Актуалізація знань про безсполучникове складне речення, смисловi зв'язки мiж частинами.

Запитання групам (даючи відповіді, учні заповнюють схему)

– Дати визначення безсполучниковому складному реченню. Заповнити таблиці відповідями.

– Як характеризуються безсполучникові речення за характером синтаксичних зв'язків? (з однорідними пр.р., з неоднорідними пр.р.)

– Які смислові зв'язки можуть бути в безсполучниковому складному реченні?

– Які роздiловi знаки та iнтонация? (Навести приклади з домашнього завдання)

2. Зв'язно розповісти в науковому стилі про роздiловi знаки в безсполучниковому складному реченні.

IV. Практична частина. (Робота в групах)

1. Дослідження текстів. Кожна група отримує текст.

– Визначити стиль і тип мовлення, довести.

– В тексті знайти безсполучникові речення або речення, де є безсполучниковий зв'язок.

– Користуючись схемою, пояснити роздiловi знаки і смисловi зв'язки, довести, чому саме такі роздiловi знаки поставлені.

Накреслити схеми речень (записати речення).

I група

Нині Україна самостверджується для себе і для світу під знаком Шевченка, під знаком Шевченка наш народ повертає собі національну самосвідомість і гідність, хоче, як сказав Янка Купала, «людьми бути». А Шевченків ідеал — Україна великої сім'ї, «вольної, нової». Україна без зла. Не було в ньому ні краплини національної зарозумілості чи упередженості проти інших народів, і Україну він любив, за Україну стояв, за Україну себе віддавав не тому, що хотів би її підняти над іншими народами, а тому, що хотів бачити її рівною з іншими в сім'ї світової.

Шевченко належить не тільки Україні, а й усьому людству, хоч кожне його слово про Україну. Тут відбувається часте в історії літератури перетворення: поезія, народжена злобою дня, живе вічно; поезія, зміст і характер якої безпосередньо національні, поєднуючись із світовими змаганнями, набуває загальнолюдського значення, виростає до загальнолюдських масштабів... (Іван Дзюба)

1) Публіцистичний стиль [], [].

– одночасність; []: []; [()] – пояснення, одночасність; речення із безсполучниковим і сполучниковим зв'язком.

II група

2) Художня проза (розподілити в групі речення по 1)

Невесела у Шевченка зимою та восени хата – стоїть край села, як примара, найгірша, мабуть, у всьому селі: кривобока, стара, стінки повигинались, солома на покрівлі потемніла, потрухла, мохом узялася, почорнів

3 ДОСВІДУ РОБОТИ

од диму вивід, од вітру порозлазилась, дірки світять голими латами. А прийде весна, зацвіте садок за хатою, рясна яблуня коло хати, промете Катря під вікнами півники та барвінок, і хата як хата – суму мов не було того...

1-е []-[]:[]:[],[],[],[],[] – висновок, наслідок (пояснити)

2-е [], [], [], [], []-[] – послідовність, одночасність, наслідок

III група

*Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідучи дівчата,
А матері вечерять ждуть.*

3) Художній стиль (поезія)

[], [], [], [] – одночасність

– З якою метою і в яких стилях і типах мовлення вживаються безсполучникові речення? Чого автори досягають, вживаючи цей тип речень?

2. Експеримент

– Спробуйте замінити безсполучникові речення сполучниковими? Якими? Де це доцільно і не змінить стильового забарвлення? А де ні? (Висновок)

3. Робота з довідковою літературою.

Співставити висновки нашого дослідження з думками і твердженнями науковців.

Зачитати із підручників твердження про стилістичні призначення безсполучникових речень.

– Чи співпадають висновки?

V. Висновок про стилістичне призначення БСР.

(Безсполучникові речення вживаються частіше в художньому стилі, в описах для передачі динамічності, відтворення певних рис, ознак).

VI. Д/з. О.Олійник с. 379-380, впр. 215 (перетворити безсполучникові речення на сполучникові, де можливо; що змінилося?).